

A zugligeti Szent Család schola 20 éves

(Képzelt riport ... önmagammal)

— *Úgy hallottam, scholátok jelentős állomáshoz érkezett ...*

— Igen. A zugligeti Szent Család-plébánia scholája, ill. a gyerekkar, melyből a schola „kinőtt”, 20 éve alakult. Ez a kerek évszám hálaadásra és köszönetre indít, ugyanakkor emlékezésre és értékelésre is késztet.

— *Beszélgj a kezdetekről ...*

— 1979 tavasza táján az akkori plébános, Kozma Imre atya egy „ötlettel” állt elő: kellene egy gyerekkart szervezni ... Elkezdjük a toborzást: az atya és jómagam is több családi szentmise végén, valamint a hittanórákon megszólítottuk a szülőket és a gyerekeket, beszélünk arról, mi az ének szerepe a liturgiában, hogyan szeretnénk csinálni ... Ősszel megkezdjük a próbákat és 1979 karácsonyán a családi szentmisén megszólalt a kis gyerekkar.

— *Hogyan szolgáltatok a szentmisén?*

— Néhány éven keresztül általában havonta egyszer, ill. nagyobb ünnepeken, a 9 órai családi szentmisén énekeltünk. Eleinte a kóruson találtunk helyet, melynek inkább hátrányai voltak, mint előnyei: a gyerekek nehezen kapcsolódtak be a liturgiába, s az áldozáshoz való levonulás a hajóba vezető csigalépcsőn felért egy „ménes dübörgésével”. Ez utóbbi problémán úgy próbáltunk javítani, hogy az egyik civil áldoztató feljött a kórusra megáldoztatni minket. Erre gondolva, eszembe jut egy kedves történet:

Az egyik vasárnap az édesapa megkérdezte otthon énekes gyermekét: „Fiam, áldoztál? Nem láttalak az áldozók között.” — Erre a fiú: „Áldoztam. Feljött az egyik Isten Bíránya a kórusra, és megáldoztatott.” — „???” — A fiú magyarázza: „Tudod apa, azok közül az egyik, akik mindig akkor jönnek ki az üvegajtón, mikor hívjuk őket: Isten Bíránya, Te elveszed a világ bűneit...”

— *Mit énekeltek?*

— Nagyrészt egy- és kétszólamú műveket orgonakísérettel, ill. a cappella.

— *Említetted, hogy ebből a gyerekkarból nőtt ki a schola. Mikor történt ez, s tulajdonképpen mit is jelent ez a szó: schola?*

— A „schola” szó eredeti jelentése: „oktatásban részesülő csoportja”, „iskola”. A IV. századtól a nagyméretű bazilikák és a gyakori körmenetek, az ünnepélyesebb szertartások egyre avatottabb éneklést követeltek. A pápa vagy a püspökök körül összegyűjtött énekes és felolvasó gyermekek megfelelő képzésének és utánpótlásának biztosítására létesültek „scholák”, azaz „iskolák”. Ilyen volt a IV. században Rómában, Damasus pápasága alatt alapított Schola Cantorum (énekiskola), amely aztán mintájául szolgált az egymás után létesülő énekiskoláknak. A középkor vége felé, a gregorián ének hanyatlásával a scholák is eltűntek. A II. Vatikáni Zsinat a liturgikus reform során első helyre sorolta a római liturgia sajátos énekét, a gregorián korálist. Ebből ered az igény a liturgikus éneket irányító, képzetesebb hangú énekesek csoportjainak, a scholáknak ismételt életrehívására. Szerepüket a Liturgikus Konstitúció valódi értelemben

vett liturgikus tevékenységnek minősíti, s ajánlja, hogy az Egyház, megfelelő intézmények létesítésével is gondoskodikjék képzésükről.

S most térnék rá kérdésem első felére. Ha jól emlékszem, 1983 elején kerültem kapcsolatba az Országos Hitoktatási Bizottság Zenei Munkacsoportjával. Ez a kis csoport azon munkálkodott, hogy a II. Vatikáni Zsinat liturgikus reformjának szellemében a liturgikus éneklés elterjedését, és a liturgikus kiskórusok, scholák alapítását segítse. Ők hívtak meg egy „scholatalálkozóra”, melyet a pesti ferences templomban, a Szűzanya lourdes-i jelenésének ünnepén tartottak. A szentmise és az azt követő vesperás nagy hatással volt rám. Úgy éreztem, ezen az úton el kell indulni ...

— *Mit tettél?*

— Először is szívtam magamba az új ismereteket, lehetőségeket, megoldásokat. Megismerkedtem szakemberekkel, zenetudósokkal: Dobszay László tanár úrral, Szendrei Janka tanárnővel, Ullmann Péter zenekutatóval. Tanácsaikkal, zenei anyagokkal segítettek. S közben a plébános atyával közösen töprengve, megbeszélve lassan elkezdtük a gyerekkar „scholává alakítását”.

— *Mit takart ez az „átalakítás”?*

— Több dolgot is. Lejöttünk a kórusról, s a liturgikus tér, a szentély közelében helyezkedtünk el. Ez az elhelyezkedés a liturgikus szolgálat-jellegét kívánta kiemelni. A gyerekek közül ki kellett választani a jó hangú, bátor énekeseket, és előénekesné nevelni őket. Az énekanyag, „repertoár” kialakítását, hogy az megfeleljen a liturgikus éneklés követelményeinek. Liturgikus öltözet beszerzését és használatát, mely szintén a szolgálat-jelleget hangsúlyozta.

— *Az előbb a liturgikus éneklés követelményeit említetted. Mit értsünk ezen?*

— Ha nagyon egyszerűen akarnám megfogalmazni, akkor azt, hogy az éneknek a liturgiát kell szolgálnia. Azaz a felhangzó énekszövegeknek illeszkednie kell az Egyház adott ünnepének mondanivalójához, tanításához, így a szentmise változó szövegeihez, segítve a híveket a misztérium mind teljesebb megértésében, átélésében és elmélyítésében.

— *Ezek szerint az énekek szövegének nagyon fontos feladata van ...*

— Igen. Mondhatnám, fontosabb, mint a dallamoknak. A dallamok a szövegeket hordozzák. A szentmise szövegei döntően a Bibliából valók, s mint ilyenek, kötetlenek (pl. különböző sorhosszúságú zsoltárversek), s ezért nem szoríthatók szabályos ütemekbe, metrumokba. Az ilyen kötetlen szövegek éneklésére a legalkalmasabb a gregorián. Persze ennek a stílusnak más előnyei is vannak, de ennek elemzése messzire vezetne.

— *Milyen forrásokból kezdtetek énekelni?*

— A Kis Magyar Uzuálisból, majd az OHB Zenei Csoportjától megkaptam az akkor még kiadás előtt álló Éneklő Egyház énekeskönyv kéziratát, s egyéb anyagokat is. Így 1983 szeptemberében —két évvel a Népénektár megjelenése előtt— elkezdtük használni, fokozatosan bevezetni. Külön ki kell emelnem, hogy a templomban működő, Nemessányi Éva vezette felnőtt kórus is „felvállalta” az új énekek megtanulását, s ezzel óriási segítséget nyújtott a templomi közösség

tanításában, tanulásában is. Emlékszem, hogy Kozma Imre atya a plébániai közös használatra vásárolt énekeskönyveken kívül mintegy száz családnak külön is ajándékozott egy-egy Éneklő Egyházat. Szentmiséin számtalanszor utalt és utal ma is az elhangzó énekszövegekre, azok mondanivalójára, aznapi liturgikus kapcsolatára.

— *Hogyan fogadták az emberek ezt az „új stílust?”*

— Sokaknak tetszett, de akadtak olyanok is, akik nehezen barátkoztak meg velem.

— *Nem zavart ez téged?*

— Próbáltam megértéssel fogadni az ellenvéleményeket is. Természetesen megragadtam az alkalmakat, hogy a hozzám fordulóknak elmagyarázzam a lényegét. Nagyon megerősített az a tudat, hogy amit csinálunk, egybehangzik a II. Vatikáni Zsinat liturgikus reformjának irányelveivel. És ami nagyon fontos: plébánosom mindig mellettem állt. Biztatott, bátorított, s amit csak jóval később tudtam meg: az ellenvéleményeknek egy jó részét „kivédte”.

— *Mivel segítetted, hogy a hívek jobban be tudjanak kapcsolódni a közös éneklésbe?*

— Évekig bejártam a fiatalok hittanóráira, s a családi mise előtt mindig tartottam egy kb. 10 perces énekpróbát. Ezekon általában nem csak énekelünk, hanem a szövegekhez is fűztem néhány magyarázó szót.

— *Vannak-e a „hőskorból” olyan élményeid, amelyekre szívesen emlékezel vissza?*

— Igen. 1984 húsvétja. Ekkor csináltuk meg először a virágvasárnapi „körmenetet”, nagycsütörtök este a lamentációt, s a nagypénteki szertartást az ünneplés keresz-behozatallal. Betanításukban az OHB Zenei Munkacsoportjának akkori vezetője, Ullmann Péter segített. A szertartások nagy élményt jelentettek. Az összeszedetten —idővel nem fukarkodva— végzett liturgia, s az azt támogató ének találkozási tapinthatóvá tette a liturgiában rejlő drámaiságot. S ezek az élmények azóta is minden évben visszatérnek. Nem titok, hogy ennyi idő után is „szelíd harc” folyik a „Gloria laus et honor” verseiért, vagy a „Kyrie puerorum”-ért. (Persze mondhattam volna ádventi példát is: „Íme, kedveseim ...” ÉE 13)

— *Hogyan fejlődtek tovább?*

— Fontos tevékenység volt a schola építése. A '80-as évek második felében létszámunk meghaladta a 60-at. Aztán egyre több gyermekből lett gimnazista korú fiatal. Belőlük alakult meg az ifjúsági schola, mely azóta az esti szentmisén teljesít szolgálatot. A reggeli családi szentmisét az általános iskolások scholája látja el, melyet most már harmadik éve Zámbo Istvánné énektanárnő vezet.

— *És a „repertoár” alakulása?*

— Egyre több éneket ismertünk meg az „Éneklő Egyház”-ból, s a gyerekscholában ma is ez alkotja a megtanulandó anyag gerincét. A fiatalokkal vettünk nehezebb gregoriánokat a Missale Notatum Strigoniense kötetből, továbbá gregorián passiókat. Számos többszólamú művet is tanultunk és tanulunk: kanciákat, motettákat, korál-feldolgozásokat, kantátákat. Legújabbban az Egyházzenei Tanszék és a Magyar Egyházzenei Társaság kiadványait forgatjuk nagy haszonnal.

— *Milyen egy vasárnapi szentmise énekrendje?*

— Kezdsre introitust énekelünk. A zoltár páros verse(i)t, illetve a dicsőtés „Miképpen” szakaszát fiú előénekesek esetén gyakran az összes fiú, leány előénekesek esetén az összes leány éneкли. A szentmise állandó részeiként általában a Missa mundit vesszük, de az egyházi év egyes időszakaiban az Éneklő Egyházban közölt Kyrrie változatokat énekeljük. A válaszos zoltárnál az olvasmányhoz való szorosabb csatlakozás érdekében válogatni szoktam az ÉE rezponzóriumtárából. Az alleluja-verseket szintén az ÉE allelujaverzstárából válogatom, vagy az olvasmányos könyvből kiírt szöveggel énekeljük, gyakran három szólamban. Esetenként díszes alleluja-verset is megszólaltatunk. Felajánlásra strófás népéneket vagy többszólamú művet veszünk. A kommúnió verseit legtöbbször „alternatim” énekeljük. Ilyenkor csak az antifónát kíséri orgona. Hálaadásra általában strófás áldozási éneket, vagy többszólamú művet éneklünk. A szentmisét strófás népének zárja.

— *A rendszeres vasárnapi szentmisén kívül énekeltek más alkalmakkor is?*

— Természetesen. Az egyházi év minden nagyobb ünnepén, az egyházközség hagyományos és rendkívüli ünnepein (pl. újmise, szerzetesi fogadalomtétel), schola-tagok esküvőin. Minden évben kétszer —pünkösöd táján és ádventben— kb. egy-másfél óras egyházzenei áhítatot tartunk.

A 20 év alatt sok helyen megfordultunk, a teljesség igénye nélkül néhány: Baross Gábor-telep, Győrzámoly, Máriaremete, Egyetemi Lelkészség, Egyetemi templom, Szent Imre-plébánia, scholatalálkozó, a Gregorián Társaság két bemutatója, kórustalálkozó Csömörön, közös éneklés a Magyar Egyházzenei Társaság szervezésében. Nagy élmény volt több scholával együtt énekelni a Szent- atya 1991. évi magyarországi látogatásakor a Hősök terén. Igen emlékezetes marad az 1989-es németországi utunk szentmiséivel és két koncertjével, valamint az 1993. évi aacheni zarándoklat. Örömmel gondolok az 1991. évi Budapesti Nemzetközi Kórusversenyre, ahol kategóriánkban aranyérmert kaptunk, és az 1997-es ádventi templomi hangversenyünkre, ahol az „Éneklő Magyarország” 13. Országos Kórusminősítésén ifjúsági nőikar és ifjúsági vegyeskar kategóriában a schola „fesztiválkórus” minősítést kapott.

- *Beszélgj egy kicsit nyári scholatáboraitokról.*

- 1987 óta minden nyáron egy- vagy kéttornusos tábor szervezünk. E táborok célja, hogy épüljön a közösség, fejlődjünk liturgikus és zenei ismeretekben, s résztvegyünk a befogadó egyházközség liturgikus életében. Megfordultunk Pilisszentkereszten, Diósjenőn, Gyöngyöspatán, Felcsúton, Parádfürdőn, Márianosztrán, Epölön, Egerben, Andocson, Zsámbékon. Rendszeresen zsolozsmázunk (laudes, vespera és/vagy completorium) a szentmiséken énekelünk, sokat próbálunk, de jut idő játékra is.

- *Kiknek mondanál köszönetet az elmúlt 20 évért?*

- Mindenekelőtt a jó Isternek. Ez a 20 év nagy ajándéka a számomra. Hihetetlen sok lelki és fizikai élménnyel lettem gazdagabb. Nagyon sokat köszönhetek Kozma Imre atyának. Szabad kezet adott és mindig támogatta kezdeményezéseimet. Csak sejtem, mennyi kritikát „fogott fel”, különösen kezdetben.

A liturgia végzésével kapcsolatosan mindig igényes volt: nemcsak magával, hanem a szolgálattelvőkkel és a hívő közösséggel szemben is. Ez az igényesség a schola számára is állandó ösztönző erő és kontroll. Meg kell említenem, hogy utódja, Bodor György plébános úr nagy örömmel fogadta a liturgikus éneklés kialakult gyakorlatát és minden támogatást megad a két scholának. Zenei és liturgikus alkalmazás terén igen sokat tanultam Dobszay László és Szendrei Janka zenetudósoktól. A Schola Hungaricánál eltöltött tíz év, a nyári továbbképzések, meghatározóak ma is e tevékenységem során. Nagy segítség Zámbó Istvánné, aki a gyerekscholát vezeti és sokat foglalkozik a schola nőikarával, és egyre nagyobb részt vállal a scholatáborok szervezésében. És sorolhatnám még hosszasan, akik segítettek, támogattak, tanácsokat adtak. Természetesen nem maradhatnak ki a schola tagjai és szülei sem. Áldozatvállalásukért a jó Isten áldja meg őket!

— *Befejezésül, ha a terveidről beszélnél ...*

— Mindenekelőtt szeretném őrizni, sőt még jobban tudatosítani a gyerekekben és a fiatalokban, hogy amit tesznek, az szolgálat, istendicséret, és a fejlődés, a tökéletesebb éneklés célja ennek a szolgálatnak egyre jobb ellátása. Töreksem, hogy minél többen fedezzék fel a liturgikus éneklés értelmét és szépségét, és vállalják ezt a szolgálatot. S remélem, lesz olyan fiatal, aki tőlem is majd át tudja venni a stafétabotot.

Tihanyi Gábor

Beszámoló a nyári liturgikus-egyházzenei továbbképzésről

Június 24–26-ig ismét megrendezésre került a szkolavezetők és egyházzeneszek nyári liturgikus-egyházzenei tanfolyama, idén új helyszínen, Zsámbékon. A premontrai szerzetesrend szervezése új lendületet kívánt adni a gazdag és rendszeres múltra visszatekintő találkozó számára, mely az utóbbi években nem szakmai színvonalában, de látogatottságában elgyengülni látszott. Biztató volt a több mint 50 fős részvétel országhatáron innen és túlról is. A találkozónak a premontrai nővérek szakiskolája adott otthont. Hagyomány szerint a különféle előadásokat és programokat a zsolozsma és a mise rendszeres éneklése fogta össze ill. keretezte. Az énekes szolgálattelvők próbája és készülése mellett szabad beszélgetésre és ismerkedésre is lehetett időt szakítani.

Június 24-én, csütörtökön, a nőna imaóra után a nyitóelőadást („Zsámbék öröksége”) Holnapy D. Márton O. Praem. plébános tartotta helytörténeti és építészettörténeti témában diavetítéssel egybekötve. Egy helység földrajzi fekvése meghatározó későbbi történetére nézve is: Zsámbék az érseki székhely (Esztergom) és a középkori királyi város (Székesfehérvár) között éppen félúton helyezkedik el, így forgalma és fontossága miatt a premontraiak számára ideális hely volt már a XIII. században.